

GETUIGEN – WAARVAN?

1.

Op de achterkant van de Amsterdamse straatkrant las ik deze week het volgende bericht.

Ze hebben haar naast de kerstboom gezet in de grote kamer. 'Zo, mevrouw Jansen', zegt de broeder, 'dit is de conversatiezaal. Dan kunt u alvast wat kennismaken met de andere bewoners en over een uurtje gaan we al eten. Extra lekker omdat het feest is!' Hij beent weg voor ze iets kan vragen. Ze kijkt om zich heen en ziet dat ze zich te midden van een groep duttende of apathisch voor zich uit starende ouderen bevindt. Niemand zegt wat. Niemand kijkt naar haar. De kinderen zullen zo wel terugkomen en me naar huis brengen, denkt ze en tracht haar paniek te onderdrukken. In een van de zilveren ballen in de boom ziet ze een verschrikt gezicht met raar kort haar. Waar kent ze die vrouw toch van? Zelf heeft ze haar tot op haar heupen, dat ze elke avond lang borstelt en 's ochtends zorgvuldig tot een majestueuze knot vervlecht. In een gewoontegebaar brengt ze haar handen naar haar haar en ziet dat de kerstbalvrouw hetzelfde doet. Ze kijkt haar nu recht aan. Die vrouw doet haar mond wagenwijd open en ze begint verschrikt te schreeuwen. (Frederika, in Z! 27-12-2014)

2.

Er gaan dingen ernstig mis, in dit voorbeeld van mevrouw Jansen. Nog iets anders heb ik gelezen dezer dagen, dat dit voorbeeld in perspectief plaatst: een boek van de Engelse sociale wetenschapper Andrew Sayer: *Why things matter to people* (Cambridge, 2011). Hij beschrijft hoe in wetenschappelijk onderzoek veelal over het hoofd wordt gezien wat ons in het alledaagse leven het meest aangaat. Wat komt ons emotioneel, lichamelijk en geestelijk het meest nabij? Waarover zijn we bezorgd? Waar hechten we waarde aan? Waar ontlenen we waardigheid aan? Het kan gaan om de plaats waar je stoel of je bed staat. Om de vraag of je daar zelf nog iets over te zeggen, of zelfs maar te vragen hebt. Of om het lange haar dat je gewend was iedere morgen zorgvuldig te vervlechten tot een majestueus kapsel. Sayer zegt ook: wat voor u of voor mij van waarde is, is niet alleen een privé-zaak en ook niet alleen een kwestie van aanvoelen. Er zit in onze emotionele betrokkenheid veel redelijkheid praktische wijsheid. Dat moet een grotere rol spelen in het politieke debat. Niet de zogenaamd objectieve gegevens zijn belangrijk, maar de dingen die je bij een ander en bij jezelf alleen maar kunt zien als er werkelijk wederzijdse aandacht en tijd voor is. Komt dat nog tot zijn recht, in alle regelingen die we maken? 'Wat van waarde is, is weerloos' – en we bedoelen dan: weerloos vanuit zichzelf. We kunnen het wel degelijk gezamenlijk verdedigen en hoog houden. Maar dan moet het wel eerst worden *gezien*.

De vraag van Andrew Sayer opent naar mijn idee een perspectief op wat nu 'getuige-zijn' betekent. 'Why things matter to people?' *Waarom* de dingen belangrijk zijn voor ons? Omdat wij juist in onze toewijding, onze bezorgdheid, en in de eigen manier waarop ieder van ons leeft, voor zichzelf en voor de ander zich ontplooit en tot bloei komt – omdat we juist daarin uiterst kwetsbaar zijn, mensen van vlees en bloed. Getuige zijn betekent gevaar *willen* lopen om dat te verdedigen, zelf op het spel staan, bloot en onomwonden. Dan pas kun je zien wat er voor de ander toe doet. Als we toch veilig op afstand blijven, achter een scherm, of de dingen alleen professioneel afhandelen 'zoals het hoort', dan gaan er dingen mis. Hoe dat in het voorbeeld van mevrouw Jansen ging, weten we niet precies. De broeder die voor haar moest zorgen kon misschien niet anders, als er onder hoge prestatiedruk te veel moest worden geregeld in te korte tijd. Dan kun je geen getuige zijn.

3.

De apostelen die in het boek Handelingen op de voorgrond treden worden ook getuigen genoemd. Natuurlijk zijn ze allereerst gewoon getuigen geweest van wat Jezus heeft gedaan en gezegd, maar ze zijn het vooral doordat ze in zijn voetspoor treden. Jezus wordt pas echt voorbeeld en bron van inspiratie in wat ze doen. Als ze de lamme bij de tempelpoort zien, blijven ze niet op afstand, ze nemen goed waar en vervolgens doen ze iets dat verandering brengt. Volgelingen zijn doeners. Als we even doorlezen in Handelingen, dan merken we dat Petrus ook heel veel aan het woord komt. Net als Paulus is hij ook een spreker, maar dat neemt niet weg dat al die woorden pas geloofwaardig zijn door wat er eerst, hier bij de tempel, door zijn toedoen gebeurt. Maar wat is dat precies? Jeruzalem is half verwoest, die oude Joodse tempel is al lang niet meer het trotse middelpunt van de stad. Hoe het verder moet met de geschiedenis van het volk Israël, is onduidelijk. Kan Jezus wel of niet beschouwd worden als de Messias en wat betekent dat in de praktijk? Niemand die het zeker weet en die over het geheel de leiding kan nemen. Deze naamloze man, die vanaf de geboorte verlamd is, wordt elke dag door vrienden en bekenden gedragen en neergelegd bij de tempelpoort om aalmoezen in ontvangst te nemen. Iedereen lijkt hem te kennen, iedereen denkt dat het niet anders kan, hij heeft zijn plaats daar toegewezen gekregen en schikt zich in zijn lot. Wat bedoelt Lucas met deze man? Staat hij voor een ziek volk, voor een verlamde mensheid? We weten dat het al eeuwenlang tot het visioen van Israël behoort dat de dove

weer kan horen, de lamme weer kan springen als een hert. Daarmee bedoelt Jesaja dat de vastgeroeste toestand waarin zijn volk zich bevindt ineens kan veranderen, dat er plotseling een nieuw perspectief kan ontstaan in een uitzichtloze toestand. We weten niet wat er met de lamme werkelijk is gebeurd. Wat de schrijver wél erg benadrukt is het 'zien' en het 'kijken' dat aan zijn opwekking vooraf gaat. Petrus en Johannes kijken hem strak en lang aan. Ze vragen nadrukkelijk: 'Kijk ons eens aan!' En dan staat het er nog eens: 'Hij hield het oog op hen gericht'. Niet een bovennatuurlijke macht, maar dit wederzijdse *zien* is blijkbaar de toegang tot wat iedereen eerst voor onmogelijk hield: dat de lamme lopend en springend, dol van enthousiasme, de tempel binnen gaat en God begint te loven en te prijzen. In het vervolg van het verhaal blijkt dat dit de aanstoot geeft voor de hele verdere geschiedenis. Niemand kan nog om deze volgelingen van Jezus heen. Je kunt ze niet zomaar lange tijd gevangen zetten. Niet wat ze zeggen, maar wat ze hier *doen* werkt in de geschiedenis door, als de steen in het water die in steeds groter wordende kringen de beweging naar buiten toe in gang zet.

Nog even terug naar het heden: is dit nu een verhaal waarin de zorg-hervormers in onze tijd zich zullen herkennen? Wordt hier bevestigd dat wie vraagt om zorg eerst zoveel mogelijk autonoom 'in zijn kracht gezet' moet worden? Ik denk het niet. Petrus en Johannes stellen aan deze verlamde man niet eerst de vraag wat hij nodig heeft om het zelf te kunnen. Wat hij zelf al vraagt, een aalmoes, daarvan voelen ze intuïtief wel aan dat het niets zegt over wat hem eigenlijk dwars zit, over het patroon waar hij in vastzit. Hij kan zich niet voorstellen, laat staan zeggen, hoe het anders kan. Petrus en Johannes kijken en spreken niet vanuit de logica van vraag en aanbod. Ze vragen niet naar zijn behoefte, om hem vervolgens te kunnen terugwerpen op zichzelf. Eerst is er de relatie. Ze gaan een stukje met hem op weg. Ze zien hem, ze voelen mee, ze zijn met hem begaan, ze ondergaan zelf de emoties die daarbij horen, zonder hun verstand te verliezen. En pas door zo te doen, als getuigen, wordt ook deze verlamde man tot een nieuwe getuige die voortaan op eigen benen verder kan.

4.

Zo'n levenshouding van daadkracht uit compassie werkt in de praktijk ook vanuit de Dominicus op allerlei manieren al door in de wereld. Er is wel degelijk veel reden tot vreugde, als je ziet hoeveel van hieruit al wordt gedaan. Natuurlijk, we zien iedere dag, ook in dit nieuwe jaar, dat er veel mis gaat in de wereld, in het groot en in het klein. Onmogelijk om aan al die dingen iets te doen. Des te meer is het op zichzelf al van waarde voor mij, voor ons, dat wij hier gesteund en geïnspireerd worden om waar het kan, in het klein, getuige te zijn van het visioen dat we hier levend houden.

Laten we nog eens luisteren naar Psalm 72, traditioneel gezongen in de liturgie van Driekoningen, het feest van de verschijning van Jezus Christus, waarop we vieren dat pas echt wordt *gezien* wie dat weerloze kind in de kribbe eigenlijk is. Waar zijn die drie wijzen naar op zoek geweest? Was het de lang verwachte koning die door de psalm bezongen wordt en waar alle andere koningen voor buigen? Het is een bijna ongelofelijk visioen:

Laten alle koningen zich neerwerpen voor hem
alle volken hem dienstbaar zijn.

Hij zal bevrijden wie arm is en om hulp roept
wie zwak is en geen helper heeft.

Hij ontfermt zich over weerlozen en armen,
wie arm is redt hij het leven. (...)

Vanuit zijn stad zal voorspoed ontluiken
als jong groen op de aarde.

Zijn naam zal eeuwig bestaan, zijn naam
zal voortleven zolang de zon zal schijnen.

Te mooi om ooit waar te worden? Het geeft mij te denken dat deze drie wijzen niet alleen nederig hun geschenken hebben aangeboden, maar daarna bewust *niet* hebben voldaan aan wat hun door Herodes wel was gevraagd, namelijk hem verslag te doen van wat ze hadden gezien. Wat gaf hen de politieke moed om dit te weigeren? Was het zo iets als een opgaande zon aan de hemel, die *hen* had gezocht en gezien? Iets moet er gebeurd zijn waardoor ook zij getuigen zijn geworden, een licht in de duisternis, een belofte die waar wordt tegen de verdrukking in. Net zoals Petrus en Johannes en de lamme bij de poort, durven zij het nu aan een eigen keuze te maken, op eigen benen te gaan staan, en vastberaden hun voeten te richten op de weg van de vrede.

Germain Creighton

Gelezen: Handelingen 3, 1-10